

Megjelenik a Társalkodóval együtt minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerktő's kiadó tulajdonosnál uri utcza 453dik sz. alatti Trattner - Károlyi ház első emeletén, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy más külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Értesítőben mindenféle hirdetésny fölvetetik a pontosan közöltetik.

Hanyatlásra sietvén a folyó év, tisztelettel figyelmezteljük kettős testvér lapunk t. olvasóit, 's különösebben az orsz. távolabbrészeiben lakókat, szorgalom- v. gyorskocsin előzetesök iránti intézkedés végett, hogy nyomalendő példányaink száma iránt kívántatólag rendelkezessünk 's iker lapunkkal hiány nélkül szolgálhassunk. A Jelenkor és Társalkodó jövő évben is a mostani de bővítettebb alakban, mindkettő újított betűkkel fog megjelenni, kelenként kétszer, minden ízben két íven, 's midőn tárgyalmas kívánja, félivel szaporítva is. Az országgyűlési tanácskozások rajzát mint eddig, ugy ezentul is folyvást eszközölhető gyorsasággal 's terjedelmesen adandjuk. Az Értesítő mindennemű hirdetés jutalmas díjért és pontosan közlend. Az előzetes díja postán 's Budapesten házhoz küldéssel boríték alatt, félve 6 p.frt, borítékalanul helyben házhoz küldve 5 forint, egész évre pedig 12 és illetőleg 10 fl. p.p. Külföldre járatandó példányok iránt egyedül a bécsi cs. kir. főpostahivatalnál rendelkezhetsz; egyébiránt pedig az ország minden kir. postahivatalainál és nálunk Pesten, uri-utcza 453. sz. Trattner-Károlyi ház első emeletén. A címetek tisztán kérjük beküldetni. A Jelenkor és Társalkodó szerk.

FOGLALAT: Magyarország és Erdély (megtiszteltetés, országgyűlési közlemény: kerületi viták folytatása a magyar nyelv tárgyában k. k. leirat fölött; földi ülések a magyar nyelv iránti törvényjavaslat ügyében; budapesti napló: a zsidó házaló mint favágó, irodalmi újdonság, magyar játékszín krónika; Ugocsa megye: a követi utasítások részletesen tárgyalatnak; iparegyesület; Pozsega megye: a megyei szavazás az adózókra is kiterjesztetni kívántatik; sat.)

Amerika (Bertrand tábornok; Sandwich szigetek; mexicói hírek)

Spanyolország (a királyné letévé az esküt a spanyol alkotmányra; Narvaez megítámadói még sem fűdözhetek föl.)

Anglia (a nagy eskütszék helyesnek nyilatkozatá az O'Connell elleni keresetet; Nemours herceg 's hgnő Madridba.)

Franciaország (Krisztina özvegy királyné folyvást utra készül; Aumale hg Romában.)

Oroszország (katonai összevonulást híresztelnek a görög zavargás miatt moszka részéről.)

Étesítő.

Magyarország és Erdély

Öcs. 's ap. kir. föls. f. évi jul. 1-jén kelt legf. határozatában Szepesházy Lajos bíró 's felső-répi lelkésznek, ki évenkénti jutalmak által nagy mértékben mozditja elő vidékén a gyümölcs-nemesítést, a frauendorfi kertész-társulat rendestagi oklevele elfogadhatását legk. megengedni méltóztatott.

Országgyűlési közlemény.

A nov. 16-ai ker. ülés folytatása a k. k. leirat tárgyában. Mult számunkban megszakasztott beszédét így folytatá a m. szónok: Tekintsük a zágrábi eseményeket, ott 6 hónap előtte horvát nyelv végzés által közhasználatunak elfogadott 's ezt legújában Varasd megye is megkísérté. Ott a tisztválasztási kihágásoknál előbb vizsgálat rendeltetett 's azután küldetett kir. biztos, nálunk a dolog egészen meg van fordítva. B. követének azon javaslatában, hogy mi engedjünk, mivel erősebbek vagyunk, nem osztjuk csak azért sem; hogy a nemzet magát erősnek ne higye, 's ennél fogva nagyobb erő-kifejtésre iparkodjék. Gájnak előbb 7 apostola volt 's most mennyin vagynak! Horvátországban nem 3 de csak 2 párt van, u. m. horvát 's illyr párt, melly utóbbi felsőbb pártolás által nyerte gyarapodását. Egy másik szónok ekkép nyilatkozott: Mivel a tárgy igen fontos, nem kikapva a történetekből hanem összefüggve az egészet kell tárgyalni. 'S ehézképest szükség közelebből nézni a nemzetiség kérdését egész kiterjedésében. Ethiszi, hogy nemzet fölött foly a kérdés, mert a horvátországi dolgok minden esetre egy életre fejlett nemzet jelenségei. És valamint minden csirának akadályt kell legyőzni: ugy a horvátoknak is az előttük álló akadályokkal kell víniok. A babszem midőn fejleni indul, maga fölött megrepesztí a földet. Nem reactio tehát az, mit Horvátországban látunk, hanem életjelenség. Most vegyük fel Horvátországot Magyarországgal iránti kapcsolatban. Nem mint társ, hanem mint kapcsoló ország szövetségese az Magyarországnak. 'S így Magyarországnál kell lennie. Ebből természetesen következik: hogy a horvát kifejlés legelőbb ezen szövetség ellen lép föl. Nem pártkérdés tehát ez, hanem kifejlődő nemzetiség élet kérdése. Nézzük azonban e tárgyat még közelebből. A magyar nemzetiség, melly két nagy nemzetiség közt egyedül áll, a horvát kifejlést hidegen nem nézheti. Ebben egy kérdés van: lehet e a két nemzetiségnek egymás mellett ugy fejlődnie, hogy egyik a másik iránt szíveséggel viseltessék? Midőn a török uralkodott hazánkban, ezzel a nemzet atyafiságos egyetértésben volt. Nézzük a francia megtámadást. Akkor Horvátország az ellenében hazánkhoz kívánczozott 's meg is lett az egység. Az 1740: 17. a horvátokat

minden hivatalra képeseknek nyilatkozatja. Mi lett ebből? midőn újabb a küllelenség nyomása megszűnt: a horvátok külön akartak válni, 's mint mi. ugy ok is vődik nyelvöket. 'S ez nem különös, hanem kifejlődés utján történik ugy. K o l l á r ismértes verseiben a magyar nemzetiség ellen kel ki. A horvátországi gyűlések telvék irántunk gyűlölséggel. Hasonlón iskolájk is teli vagyna epéskedésekkel. Vajjon mi engedésünk által meg fogjuk e ezeket szüntetni? Nem, sőt fegyvert adnánk ezek által kezükbe. Szóló reméll kibékülést, de nem most, hanem akkor, ha a horvátok magoktól átlátják, hogy gyengék: mert nemzetek nem szöbul, hanem históriából tanulnak. Hogy áll ezen küzdés közt Magyarország? ez nem olly könnyű, mint első tekintetre látszik: mert a sympathia erős népekben gerjeszthetők. Ha mi magunkban gyengék vagyunk: keressünk másban szölopot; eressünk p. o. a nemetségben. 'sat. Hol állunk most? akarunk a városoknak és neméseknek 's nem-nemeseknek jogot adni 's nem akarunk biztosak lenni: vajjon nemzetiségünk megáll e? ö e nélkül javítani nem akar. Nem makranczoskodás tehát részünkről, hanem érzete annak, hogy nemzetiség nélkül jövendők nincsen. Ide jöttünk az országgyűlésre kibékülési szellemben. A horvát követek a ker. ülésekben magyarul, az országosban pedig diákl szólnak. Mi öket kimélet hangján kérjük, hogy ha ez utasítás nyomán történik, jobbat iparkodjanak eszközölni. 'S vajjon ártott volna e ez az illyrismusnak!! ök nem ígértek semmit, hanem felszólltak a legközelebbi orsz. ülésben ismét diáklul, azt adván elő, hogy ez nekik utasításukban áll, mivel pedig az anyanemzet nyelvén szólhatást: ez ok adott okot a kérdéses határozat hozatalára. A horvátok szögték meg tehát a törvényt: mert midőn teheték volna, bár tudtak is magyarul, azon nyelven mégsem szóltak. Kíván egyébiránt ö is felírást G és N. értelmében. A felírás szövei nem fognak hiányzani: de itt általános lelkesedésre van szükség, máskint nem egyéb az: mint koporsóba rejtő sírféreg. A hideg számítás, mit Baranya követe ajánl, itt ezélhoz nem vezethet; 's vajjon ha öseinknek M. Theresia melletti lelkes felszóllásuk nem roszaltott, ki roszalhatná ezt most? Ezután egy más megyei követ által a k. k. leirat árnyék-oldalai a horvát követek fogják előadni. Szóló a b -- i fegyvereket elköpottaknak látja 's így tőlök mit sem vár, hanem az engedékenységtől. A rögtönzött végzésnek hazánk állását föláldozni nem kívánja, hanem a fölírásra adandó kir. válasz megérkezteig kéri ezt felfüggesztetni; ugyanis a RR. körébeni határozat-hozhatás soha sem terjedhet ki egy 3iknak kárára. Igazolja ezt azon körülmény, hogy a magyar nyelv iránti törvényél is a fő-Rk beléegyezése kívántatott. De a kérdéses határozat a küldökre is kötelező erővel hat, mert Horvátországot magyarul tudó követek küldésére kényszeríti. Annival igaztalanabb pedig az, mivel majus 21-én Borsod és Torontál végék követei is megismerték, hogy magyarul szóásra nem lehet kényszeríteni a horvát követeket, mert valamint 1832ki és 1839ki országgyűléseken, midőn tőlök magyarul szólás követeltetett, utasításokkal mentették magokat, ugyanazokra hivatkoztak most is, már pedig senki sincs közülünk, ki az utasításokat merné törvényteleneknek nevezni. Igen jókor jött hite szerint a k. leirat, akkor t. i. midőn a kérdéses határozat keletkezte után a zágrábi és más események közbejöttek. És mit tesznek a RR ha a horvát követek diákl fognak szólni a közelebbi orsz. ülésben? talán erővel vagy lármával fogják öket gátolni? hisz az nem tanácsos s könnyen rosz következményeket fogna

vonni maga után. A felség a horvát municipiumoknak megtartására esküdött meg. A demokratia nem nyújt a tévedés ellen biztosságot, máskint a kérdéses határozatnak is jó következésének kellett volna lenni. 'S mind ezen oknál fogva kéri a határozat felfüggesztetn. Az e napon legutószor nyilatkozó m. követ megjegyze: mikint a kérdéses határozat hozatalához egyezésével bizonyos előérzettel fogva nem járult ugyan, azonban most, miután meghozatott, védi azt mint jogszerűt, mellyet t. i. hozni e táblának joga volt. Igenis legtisztább jogosság érzetéből hozatott e határozat 's egyedül a horvát követek okai minden bajnak: mert ök nem rendelték magokat alá a többség akaratának. Már pedig ha ezen elv állítatnék fel, ugy egyesek fölülemelkednének a többségen. A mi magát a k. k. leiratot illeti, időzötenek ugyan ebben az 1792: 7 és 67. czikkék: de amabban csak az foglaltatik: hogy a magyarországi iskolákban a magyar nyelv rendes, horvátországiakban pedig rendkívüli tanulmányként taníttassék, de következik e ebből: hogy határozatunk nem törvényes? aztán mikor hozatott az? 1790ben József halála után, ki a német nyelvet akarta nyakunkra tolni. Az 1790: 67: színtigy nem illik ide, mert az említett cikk nem zárja ki, hogy a res litteraria munkáikodásán kívül is a nyelv tárgyában intézkedés tétessék. A miuthogy 1805: 1ben elhatározatott, hogy a törvények legalább columnaliter magyar nyelven is alkottassanak. 'S ez időtől 1839ig két nyelv u. m. magyar és diák divatozott: ekkor azonban megsohalak a Rk ezen nevétséges és sok időtöltéssel járó munkát. Igaz, hogy a főRk ellenszegülése miatt, közbenjárás lett szükséges; de több diplom. nyelvnek csakugyan a magyar nyelv alapított meg és ismértetel. És így fentebbi törvények ugy látszik a mi javunkra hivattak föl. Szóló minden kiegyenlítősi módot megfontolva G. rel's az előtte szóltakkal szövez 'S most áttér a b-i követ ellenvetéseire. Már 1790ben a horvátok nem hajlottak a magyar nemzetiséghez. Igaz ugyan hogy a Rákos mezején kérdéses kívül magyar nyelvet használtak a horvátok is máskint igen kevéstől fogtak volna megértetni; azonban e gyakorlat ellenére már 1805ben a törv. tétetett ezen záradék „intr alim. regni Hungariae“. Ellenben az 1839ki törvény semmi kivételt rájuk nem tesz. Ugy látszik, ez utóbbi törvény hozatalánál a t hozás nem feledé az 1740: 14. törvényt, melly ha igazságos volt a horvát clerusra mennyivel inkább megkívánhatni a magyar nyelv tudását a törvényhozás tagjaitól. A horvát követek sorsa, kik itt diákl akarnak szólni, épen ollyan mint szólót. ki angolul nem ért, angol parlamentbe küldeni követnek. Ezután áttért szóló a főrendi fractiora, 's kívánt arra, mint mondá egy kis utópillanatot vetni. Vannak ugymond emberek, kik csak akkor hiszik a hazát boldognak, midőn ök kormányoznak, kik legtöbb észet hisznek magokban, ezek ellenzik még azt is, mit a kormány kívánni látszik. Tanúsága ennek legutóbbi tanácskozásuk, mellyben ugy látszik a horvát nyelvet akarják megállapítani. Sz. azon állítására, hogy a k. leirat fényoldalait majd a horvát követek fogják orsz. ülésben előadni, kérdi, honnan tudhatja ezt Szepes követe? hogy a horvát követek szó ni akarnak? ezt valóban csak ö és társai tudhatják. Egyébiránt míg a fejdelem és nemzet közti alkudozás e tárgyban nem sikerül, szóló hite szerint a horvát követeknek diákl szólniok nem szabad. A határozat nem ugy keletkezett mint Sz. követe előadá, mert a Rknek májusbani nyilatkozatjuk után történt, hogy az egyik horvát követ kerületi ülésben magyarul szólt, 's épen annak keserü tapasztalása, hogy bár tudnak, még sem szólnak magyar nyelven, bír a Rket a kérdéses határozathozatalra. Ezután megemlíté, miként a k. leiratot

ellenzők előbb azzal is késznek valának megelégedni, ha a horvát követek felváltva diákok és magyarul fogtak volna szólani. Azonban, időközben a két horvát követ a báni konferenciában nyilatván, hogy ők csak diákokul fognak szólani, ez okozta: hogy most már öfelségéhez kívánnak felírni. Ha az utasítások érinthetnek, hát a Rk határozata nem az? 's ennek nyomán történnék bár mi, a Rknek határozatától elállani nem lehet. Végül Sz. követe azon esetre, ha a horvát követek diákokul felváltva szólalnak, lármát tal gátoltatnak, elosztást jószólván, szóló föltösz mind a Rkről, mind a hallgatóságáról, hogy olly esend lesz, minőt e' haza szent ügye javasol 's ekkor ha esend leend, ki lesz az ki az országgyűlésbe köthessen?

Nov. 17ki kerületi ülés. Tárgya a' k. kir. leirat. A' legelőbb szóló megyei követ igazolva látja azon régi mondást, átok fogta meg a' magyart, hogy az soha együtt nem tart. Ime egyetlen kincsünk nemzeti nyelvünk forog veszélyben, 's a' KK. és RR. bár a' kir. leiratot mindnyájan sérelmesnek ismerik el, nem értenek mégis abban egyet, hogy a' határozat épségben tartassék e' addig, míg felírásukra kir. válasz érkezendik! Szóló számot vetett magával 's bár érti, hogy kevés napot ígérhet már magának, de meggyőződése állhatatosan az, hogy a' k. leiratot nem fogadhatni el. 'S ennél fogva aziránt felírni kíván s olly föltétellel mint G, hogy t. i. a' királyi válasz megérkezéig a' jun. 20diki határozat épségben tartassék. Ellenben egy más megyei követ, bár a' kir. leiratot szintugy mint az előtte szólott törvénytelennek ismeri, küldöttil legujabban nyert utasításánál fogva a' felírásra érkezendő kir. válaszig fel kívánja a' határozatot függesztetni. A' 3ik szónok előre bocsátva, hogy a' k. leiratban idézett törvények ide nem illeszthetők megjegyze, hogy ha a' kormány 1790től fogva nyelvünket pártolja, kifejtett volna nemzetiségünk 's mi nyugodtan nézhetők, a' többi nemzetek kifejlését sőt nyugodtan tekinthetők az orosz növekedő nagyságát. A' határozat jogossága iránt egyetért Cs. 's több megye nyilatkozatival, ezen okból azon okok elősorolását mellőzve, csak Sz. és B. követeinek kíván felelni. Sz. követe tegnap azt állítja, hogy a' végrehajtó hatalomnak joga van a' Rk határozatát megsemmisíteni. Ezt szóló negyedejében el nem isméri, mert a' végrehajtó hatalom a' törvényhozás felét tevén többjoggal nem bírhat, mint a' törvényhozás másik része t. i. a' Rk. Azt is mondá Sz. követe, hogy törvény nem tiltja horvát követeknek a' diákolószólást. Ezen okoskodás megfordítva is áll, azaz nincs törvény, mely tiltaná, hogy magyarul szóljanak. B. követe pedig méltányosságra intett bennünket a' horvátok ellenében. De feledő követ ur megmutatni, mikor és mi lépés által követett el a' magyar nemzet a' horvátok ellen méltánytalanságot; azon elv, hogy mindig az erősbnek kötelessége engedni a' gyenge irányában, nem állhat meg: másként a' gyenge minden kérdésnél követelőleg lépne föl, bár ahoz joga nem volna is. Ez pedig képtelenség. Mind ezeknél fogva G. és más megyék értelmében felírásra szavazololy hozzáadással, hogy a' k. válasz megérkezéig a' kérdéses határozat épségben tartassék. Egy káptalani követ a' sz. — i és b. — i követek előadását pártolja. Az erre felszólalt megyei követ azonban ellenkező véleményben volt. 6 hónap óta úgy mond, ez orsz. gyűlés alatt két kir. válaszérkezett, egyik a' vallás, másik a' nyelv tárgyában 's ez a' jelen k. leirat. Nem szól amarról, bár sokat lehet róla mondani, de annál inkább ez utóbbról, mert itt már nem vallásunk hanem nemzetiségünk forog kérdésben, mely előtt minden felekezethez kérdő kell boru'ni. A' k. leirat sem tartalmára sem stílusára nézve nem állhat meg: tartalmára nézve nem, mert e' táblának kétségtelen jogaitól el; stílusára nézve szinte nem, mert a' „volumus“ kifejezés meg nem egyeztethető a' törvényel. Sz. 's B. követeinek tegnapi előadását nem hallgathatja el. Ez utóbbi a' nemzetet hívá fel a' horvátok irányában engedékenységre. De vajjon nem inkább a' kormánynak kellene e' engedni? Említé B. követe azt is, hogy a' junius 20ki határozat óta a' horvátoknál nagyobb igazságok 's nyugtalanságok tapasztaltatnak. Ezt szóló nem hozza kétségbe, de ez kinek vétke? Sz. követe a' k. leirat fényoldalainak kimutatását a' horvát követekre bizta. Ezt kár volt tennie, mert tényleg egy némelyiket közülünk megérthetett volna. Azt is állítja ugyan ő, hogy a' junius 2ki határozat rögtönözve volt; de ezt megczáfolja azon körülmény, miszerint azt 5 hónap után is föntartatni kívánja a' többség. Az sem áll: mintha a' kérdéses határozat által a' horvát megyék követeik választásában korlátoztatnának; sőt e' vád inkább a' horvátokat terheli, mert épen ők korlátozzák az által a' szabad választást, hogy csak diákokul tudó követeket küldenek. A' g — i in-

ditványt pártolja, hogy kitessek: van e' jó szándéka a' kormánynak? Szóló a' nyelv mellett inaskodni dicsőségnek tartja. Bezárja beszédét Vörösmarty ezen szavaival „áldjon vagy verjen a' sors keze, itt élünk halunk kell“ még több követ pártolá a' g — i indítványt, egyike előadá: Sz. azon állítását: hogy az erdélyi országgyűlésnek 1834beni elosztása a' Erdélynek ártott, tagadja, 's azt hiszi, hogy épen ellenkezőleg állt a' dolog, azaz használt. 'S ebből indulva ki úgy véli, használni fog ez hazánknak is, mert a' magyar ön kárán tanul, szóló e' haza szerencsétlenségét abban látja, hogy a' főbb hivatalokra nem alkalmaztatnak kitűnő tudó egyedek. 'S illy helyzetben önmagában lehet és kell a' nemzetnek bízni, 's egyet kell értenie: mert a' melly nemzet magát gyávná elhagyja, az jobb sorsra nem érdemes. — Másik pedig többek közt ezeket mondá: Sz. követe rögtönözöttnek nevező a' kérdéses határozatot, de hiszen a' törvényesség mezején nem is kell sokat gondolkozni. Abban sincs igaza Sz. követének, — mintha a' horvátok a' magyar törvényhozás akaratát nem tudhatták 's így nem követhették volna: mert miután mult országgyűlésen a' Rk szorgalmazására megígérték a' horvát követek, hogy e' hazának magyar nyelv iránti kívánsági felől küldötiket értesíteni fogják, ebből következik: hogy a' nemzet akaratát jól tudták, 's így magok okai, hogy magokat ahoz nem alkalmazzák. Az utána szólott követ ígéré, hogy legközelebb indítványt fog tenni az iránt: adná elő ő fels. azon lépéseket, mik a' panslavismus és illyrismus meggátlására a' kormány által tétettek. Ezután hosszasan fejtegeté a' szönyegen levő tárgyat, míg hirtelen elhalványulván szavait kis időre félbenszakasztani volt kénytelen, utóbb azonban erőt véve magán illy formán fogá fel beszéde fonálát — 1836ban midőn a' praeparandiák iránt nem kedvező k. válasz érkezett, éreztem illy rosszul magamat mint most (növekedő tüzzel) mindig felforr bennem a' vér, valahányszor kétségbe vétetni látom azon jogunkat, hogy itt csak magyarul lehet szólanunk. Bűn volna e' föltöt szavaznunk 's méltán kinevetne bennünket a' külföld, ha e' részben köztünk egyhangy egyetértés nem uralkodnék. Felírni kívánok, de épen a' felírás természeténél fogva kívánom a' k. válasz megérkezéig a' határozatot épségben tartatni. A' ki a' magyar nyelvet törvényhozás nyelvének el nem ismerné, azzal szót váltani nem akarok. — Egy más követ nyilatván, hogy szólási jogától eláll, ha felkiáltással elfogadjatik az indítvány (felkiáltás: nem!) Ha így van a' dolog, szóló is előadja véleményét. A' t — i indítványt, ha szönyegre kerül, pártolni fogja, de nem hiszi, hogy arra őszinte feleletet nyereendünk. A' kérdéses határozatot a' már kifejtett okoknál fogva jogosnak kell tekinteni, mert valamint a' két tábla közti üzenetváltás nyelve a' végrehajtó hatalom befolyása nélkül változtatott magyarra; szintolly kétségtelen joga volt e' táblának maga körében a' tanácskozás nyelvét is megállapítani. — De figyelmet érdemel azon körülmény is, miszerint az első felírás föltételére kinevezett kerül. választmányban az egyik horvát követ is részt vett 's ugyan ő megegyezett a' nemzet azon igazságos kívánatában, hogy a' felség k. választat jövőre magyar nyelven adja ki. Mert ez által a' magyar nyelvnek diplomatikai méltóságra emeltetését már elismerte. Mondatott itt, hogy az illyrismus iránt már a' kellő lépések megtétek. Meglehet; csak az a' baj, hogy ezt senki sem tudja. Ellenben szóló szolgálhat országgyűlés-előtrüel egy hiteles adattal, 's ez abból áll: hogy előbb Károlyváros, utóbb Zágráb városok és megye visszatarták megyéjének magyar nyelven írott hivatalos leveleit azért, mivel ők, a' magyar nyelvet nem kötelesek érteni. A' felírás G. és többek szerint pártolja. Az országgyűlés elosztásától vissza nem ijed és Horáczczal tart: „si fractus illabatur orbis, inpavidum ferient ruinae“. Az erre követezett szónok utasításánál fogva kénytelen a' k. leiratot elfogadni, 's a' határozatot a' horvátokra nézve fölfüggesztetni, azonban a' magyarországi megyékre nézve föntartatni kívánja. Más két megyei követ ellenben a' k. leiratot elfogadja 's a' határozattól eláll, ha pedig ettől elütetnék, Sz. követe véleményéhez csatlakozik —

LXXI. orsz. ülés a' m. főRnél nov. 15kén d. e 10 órakor. Az ülés megnyitása után azon nm. püspök, ki tegnap indítványt tön, előadá, mikép ő a' t. KK. és RK törvényjavaslatát a' 6ik §on kívül tökéletesen pártolja, sőt úgy látja in ultima analysi a' 6ik §ra nézve sem messze áll indítványa a' t. RRétől, mert a' t. KK. szóló véleménye szerint a' „használatas“ kifejezésével sem többet sem kevesebbet nem akartak mondani, mint azt, hogy a' horvátoknak szabad tetszésükre hagyják a' diák vagy magyar nyelvvel élést, a' mennyiben már maga ezen szó „használatas“ facultativ jelentésű 's ép-

pen én is ide czéloztam mond szóló, midőn tetszésök szerinti kifejezést mult alkalommal ajánlani bátorokdtam. Ennek előre bocsátása után megeredtek a' tanácskozások, mellyek a' tegnapi beszédekre vonatkozólag többnyire czáfolat és viszonzczáfolat jellemét ölték magokra. Mint tegnap ugy ma is két véleményfelekezet állott egymás ellenében, egyik a' t. KK. és RR. törvényjavaslatát pártoló, másik a' püspöki indítványhoz ragaszkodó. Kik a' püsp. indítványhoz csatlakoztak, tagadák hogy a' magyar törvényhozásnak volna kötelessége a' kapcsolt részek statutumai épségben tartásukra vigyázni, erre ugy mondának ők, ö fels. legfensőbb jogánál fogva fel fog ügyloni; tagadák továbbá, hogy már a' magyar nyelv és nemzetiség tárgyában diaetale conclusum volna, mert az eddigi üzenetek nyomán csupán a 6 § vége kihagyatásának föltétele alatt ajánlatotta a' m. főRR. részéről az egyezés, ugy de azon feltételre a' t. KK. és RR. nem állottak, kérdik tehát hol itt az egyezés, hol a' diaetale conclusum, miután a' t. KK. és RR. a' föltételt el nem fogadták. Nem tetszik nekünk mondának tovább a' t. RRnek a' magyar nyelv és nemzetiség felvirágoztatására czélzó eljárás módja mert azzal épen ellenkező éretik el, mint a' mi czéloztatik. Már 1825ben — mond — egy főispán gr. olly tüzzel vitattatott a' t. RR részéről a' magyar nyelv ügye, hogy több előkelő horvát nyilatkozatá bizodalmasb körökben, mikép ha ez tovább is így megy, a' kapcsolt részekben minden bizonytal előbb utóbb reactiora nyujt alkalmat. Valóban most is, midőn a' t. KK a' magányélet nyelvviszonyaira nem akarnak kiterjeszkedni 's még is engedelmet látszanak osztogatni a' horvátoknak egyik vagy másik nyelv használására, a' pozitív rendelkezés által nem hogy megnyernék a' magyar nemzetiségnek a' horvát kedélyeket, sőt inkább megsze idegenítik attól. Ha tehát a' m. főRk magokat nullificálni nem akarják 's a' magyar nemzetiség legszentebb érdekeit valódi szívekön viselik, nem lehet szóló szerint a' t. RR eljárás módjába belő egyezniök; anyival is inkább, mert a' m. főRket nem köti senkinek utasítása, hanem saját belső meggyőződésüket legjobb lélekkel követhetik. Egy m. püspök, ki épen a' kapcsolt részekben viseli szent hivatalát, a' horvátok magyarokhoz simulasát azzal kívánta bebizonyítani, hogy a' tehetősb horvát szülők Magyarországra küldik gyermekeiket magyarul tanulhatás végett 's most is követeiknek nem azt mondták hogy magyarul ne szóljanak a' magyar országgyűlésen, hanem hogy diákokul beszéljenek 'sat. Erre követeztek azon m. szőlők, kik a' t. KK. és RR. törvényjavaslata mellett nyilatkoztak, ezek közül egy m. b. főszónok köv. fejezte ki magát: a' KK. és RR. szükségesnek látják, hogy a' 6ik §. végén a' diák nyelv használatása megemlittessék, a' főRk ellenben ezt nem tartják szükségesnek 's idevág a' tegnapi püspöki indítvány is, nem hiszem ugymond szóló, hogy ha a' diák nyelvnek t. javaslatba tétele nyugtalanságot okoz Horvátországban, ugyanannyi nyugtalanságot ne okozna annak kihagyatása is, egy szó forog itt fen, melly bár esekély érdekűnek mondassék is, de azt a' KK és RR. a' t. javaslatból kihagyatni nem akarják, mert a' szóban el rejlik, azon elv tudniük, hogy az illy nyelvet törvény által akarjuk e' kimondani használandónak. Ennek kimondásától irtóznak a' RR; midőn más felől stylaris módosítás színe alatt ennek megállapítását tervezik a' püsp. indítványt pártolók. E' tábla méltósága kívánja, hogy őszinteség utján járjon; ne burkolgassuk tehát a' dolgot hanem bocsássuk nyílt vokra: az illy nyelvet akarják e' behozni a' m. főRk a' kapcsolt részekben törvényes nyelvvül vagy pedig tovább is a' diák nyelvet akarják megtartatni: ekkor legalább nyilván és világosan méltóságához képest fogja e' tábla elhatározhatni, hogy az illy nyelv használatassék e' vagy sem. Ha sérelme van a' horvátok, a' magyar leend első, ki a' sérelme orvoslására siet, de itt nyilván kell föllépnie, mert ha a' törvényből a' latin nyelv kihagyatik, magok a' horvátországi tisztviselők ezáltal legelsőül fogvást a' legutólsóig legnehezebb helyzetbe hoztatnak; ugyanis ha a' latin nyelv a' törvénybe tétetik, akkor minden tisztviselő tudni fogja, mellyik nyelv leend a' törvényes, 's kicsoda nyelven szerkesztessenek a' jegyzőkönyvek; ha ellenben a' latin nyelvet kihagyjuk, akkor majd egyik törvényhatóság a' latin nyelvhez fog ragaszkodni, midőn a' másik az illy nyelvet akarja használni, ugy gondolkozván, hogy ha a' thozás a' latin nyelvet kívánta volna megtartani, akkor minden bizonynyal nem késett volna azt a' nyelvről szóló törvénybe iktatni. Ennek aztán természetes következése leend a' zavar az ország bánjától kezdve a' legutólsó tisztviselőig, 's a' jegyzőkönyvek végett kell küzdeni mindaddig, míg tén ismét egy másik országgyűlés következik melly a' kétes törvény által okozott zavart nyílt őszinte-

séggel tisztába hozza. Szóló tehát azt látja, hogy a' m. főRk a szerkezeti módosítás szine alatt elvet rejtegetnek, álljanak elő vele 's ha a' magyar főRk többsége jónak látja az illyrismust törvényesen megállapítani, ám tegye, csak hogy méltóságát nem feledve ezt nyíltan és világosan ne pedig szerkezeti módosítás ürügye alatt tegye. Ugyancsak jobb oldalról sürgeté egy m. gr. hogy a horvát ügyet illetőleg minden lepel nélkül igazán kell szólani 's állatolni, hogy ha nem czélszerű a' horvátot ingerelni, annál kevesebb tanácsos a' horvátok az anyaországgal minden igaz ok nélkül ingerkedni. A' nemzetiséget legalább, mi lételünk alapja, ne kovácsoljuk pártkérdéssé 's ha sebet akarunk orvosolni, ne hunyjuk be szemünket, mert így orvosi eljárásunknak üdvös sikere alig ha leend. Egy más m. báró képtelenségnek mondá, hogy midőn a' magyar korona alatt a' magyar nyelv felvirágoztatása szándékoltatik, ugyanakkor egymás eddigelé nem is használt nyelv állitassék törvényes lábra, ezt ugymond az okosság sem engedi, mi pedig az illyrismust illeti, azt már jobban föl nem ébreszthetni, azt csak eloltani szükség, mi igen is megtörténik akkor, ha Horvátország, minden főbb tisztviselőji és a' kormány e' végre őszinte kezet fognak a' magyar törvényhozással. Nyilatkozatok még többben, állitván főleg egy főispán gr., hogy ha már maga az indítványzó nm. püspök, saját kifejezése szerint egyetért a' t. KK. és RR-vel, ennél fogva a' tegnap elvágott alkudozás útját ma újra nem ellenzi, hogy a' latin nyelv a' törvénybe tétesék; nehátráltassák tehát már tovább a' m. főRk a' t. RR törvényjavaslatának fölterjesztését 's időgazdálkodásból járuljanak ahhoz, mihez már tegnap óta is annyira közeltek. Tételt még több rendbeli nyilatkozás; részint felvilágosításul részint cáfolatul mondatott, hogy a' horvát ingerültség nagyinak állitattik, holott azon püspök, ki közöttük hivataloskodik, imént azt erősíté, hogy a' horvátok nem ingerültek; megemlítették, hogy habár a' nyelvogységet a' bal oldalon nem akarják is a' nemzetiség tényezőjének tekinteni, de csakugyan nem lehet nemzetiséget képzelni közös nyelv nélkül, mint alkotványos szabadságot alkotvány nélkül. Ezen észrevételek törője megjegyzé, mikép ő nemely m. főRdi tagoknak, kik magok is a' horvátokhoz tartoznak, épen nem veszi rozsnéven, hogy ők a' horvát érdekekért oly elszántan harcolnak, sőt e' ns buzgóságot szívéből méltányolja, de azon nem győz eléggé csudálkozni, hogy ezen mgos urak buzgósága a' magyar főRknél saját nemzetiségök irányában viszhangra nem talál, mert a' magyar főRR. mindig csak a' horvát aggodalom megszüntetése mellett szokták szavukat emelni. Egy m. gr. arra figyelmezteté a' főRk tábláját, hogy ha a' horvát nyelvet törvényes lábra emelik, akkor Horvátországban a' mostani főispánok sem folytathatják többé hivatalaikat a' miatt, mivel közülök horvátul igen kevesen tudnak, de más felől, ha mi a' horvát nyelv használatát mintegy indirect megengedjük az által kormányunkat is compromittáljuk, mint melly a' horvát nyelv használatát eltiltotta. Végül egy fiatal gr. popularitási szerencsét kívánt Horvátország követének ahhoz, hogy ultraanarchiai elvet tudott kívíni honfaiszáma Hamár — ugymond — Horvátországban az illyr nyelv leend diplomatikai, következik hogy Mosonyban a' „deutsche Sprache“, Turócban pedig a' „szlowenszki“ játszó törvényes szerepet. Mielőtt berekesztenők e' napi tudósításunkat, megkísérjük egy főispán b. beszédét vázolni, ki tegnap megrovott egy m. gróf által. Én ugymond tegnap megrovattam 's ma felelek is, hihetőleg mai feleletem, melly már több órai gondolkodás eredménye, sem leend képes azt eszközölni, mit a' m. gr. langesze egy perc alatt eszközölni, igen én nem eszközölhetem azt, mert személyeskedni nem fogok, sőt mélyen sajnálom, hogy a' m. gr. midőn a' horvát érdekeket védte, én viszont a' horvát érdekeket megtámadtam, ellenemben személyes kérdésre fakadt. Ezt nem kelle vala tennie. A' horvátok többsége bizonyította, hogy nemzetiségünkhöz nem akar simulni, mert 3 megye folyamodott ő felségéhez, hogy nyelvünk és nemzetiségünk tárgyában hozott törvényink meg ne erősítse, bebizonyította továbbá azzal, mikép 1790 óta annyira sem gyarapodott a' magyar nyelvben, hogy hivatalnokai magyarul tudnának levelezni, mikint maguk a' mgos főRk a' fenforgó törvényjavaslat tárgyalásakor minduntalan állitották, de bizonyítja azzal is, hogy köveit itt Magyarország gyűlésén nem engedi magyarul beszélni. Elmondja tovább, miből puskázott a' m. gr. a' horvát érdekek védelmét illetőleg, megjegyezvén hogy a' fejdelem mint magyar király a' horvátoknak is királyuk. Most az a' kérdés: hogy ha a' m. főRk feltartóztatják a' RR. törvényjavaslatát, vajjon ez megnyugtathatja e' a' hor-

vátokat? Ha igen, sokáig tart e' ezen megnyugtató, miután a' t. RR. már csakugyan kimondották, micsoda értelemben vagnak. Azt gördítette tegnap ellenem a' gr. hogy én minap a' kormányt hibáztattam a' horvát ügybeni eljárását illetőleg, 's ma mégis a' kormánytól várom a' horvátokra nézve az üdvét, e' szemrehányás fulánkját mélyen érzem, de irányát nem értem. Tán azt gondolta a' m. gr. hogy kormányférfiuk nem szabad a' kormányt hibáztatni; ámde loyális kormányomrul felnem tehetem, hogy meg ne hallgatná jó akaratu hivatalnokának szerény figyelmeztetését. Mi a' jövendőt illeti, ha erre van számítva a' m. gr. czélzása, őszintén mondhatom, hogy rám ezen értelemben, mikint tán a' m. gróf gondolná, jövendő nem vár, mert már is annyikegyelmet árasztott rám fels. fejedelmem, hogy azt leszolgálni, ha még annyira nyulnának is éltém rövid napjai, tehetségemben alig álland, a' rózsaszínű jövendő kecsgetését én már csak a' m. gr. roppant tehetségeinek hagyom 's mondhatom, szerencsés leend az a' kormány, melly illy tiszta jellemű 's beesületes férfira tehetend szert, a' mi pedig csekélységetem illeti, kérem a' m. gróft, jeles előadását ne vesztogesse illy kevéssé fontos emberre mint én, kit csak a' m. gr. nagyszerű előadása tehet fontossá, egyébiránt ajánlom az egyetértést a' közös előmozdításul 's a' szándék tisztasága méltánylását. E' beszéd után nádor ő fels. figyelmeztetése jövén közbe 's még egy b. nyilatkozata, ugyanazon m. gr. ki előbb személyeskedésről vádoltott, következőkép kezdő önigazolását: rám nézve nehezebb most felszólalni mint valaha, mert érzésem elfojtásával küzdve vagyok kénytelen az eszélynek engedni; az előttem szolt m. főispán hosszas előbeszédében, mielőtt én ténylet elsorolta, kimondá reám a' neheztételeket. Ebben én őt nem fogom követni, csak azt kérdem a' m. főrendi táblától: van e' abban személyeskedés, midőn én azt mondtam, hogy egyesek miatt nem kell az egész horvát nemzetet gyűlölni? van e' abban személyeskedés? hogy én azt mondtam, miszerint a' m. főispán a' horvátok megnyugtatójának feladását a' kormánya akarja bízni? van e' abban személyeskedés, hogy én azt mondtam, miszerint a' m. főisp. a' kormány hibás eljárását a' horvátokra nézve máskor kiemelte, most pedig e' részben épen a' kormánytulvár üdvöt, miután nekem nem az meggyőződése, hogy a' horvát bajok kiegyenlítését a' kormánya kell bizni, kérdem utóljára is: van e' ebben személyeskedés? Azt monda a' m. főisp. hogy én jövendőjéről szóltam, de ugyan mikép lehetnék én oly elfajult, hogy a' m. ur jövendőjéről intézkedni bátorokodnám. Én véleményem nem személyt támadtam meg. Még többben levén szólni akarók, ő cs. k. fens. a' tanácskozás folytatását másnapra halasztá, a' gyűlést délutáni 2 órákor eloszlátván.

LXXII. orsz. üles nov. 16kán d. e 10 órákor egyedül a' m. főRknél. 3mad napja már, mióta a' t. Rk magyar nyelv és nemzetiség tárgyabeli törvényjavaslatok foglalkodtatja a' m. főrendi táblát. Kik a' t. Rk törvényjavaslatát pártolák szintannyi lelkesedéssel szoltak ma is mint tegnap és tegnapelőtt. — Előadák Jelesül, mikép e' törvényjavaslat hátráltatásából mondhatlan kára leend nemcsak hazánknak, hanem a' horvátoknak is, melly káron az egybeforrottkét hazának csak legmegesküdtobb ellenségei örvendhetnek; megemlítették, mikép a' fenforgó t. javaslatban nem ütköznek össze a' horvátok érdekei a' magyarokéival, sőt a' kapcsolt részek közös érdeke hozza magával, hogy a' latin nyelvet illyrel ne cseréljék föl, miután a' kapcsolt részekben statistikai adatok szerint oly kevesen vannak e' nyelvet jól értők, hogy a' különféle ajkuk köztanácskozáskor alkalmikor o' nyelven sehogysom képviselhetetnének. Ha kihagyjuk most a' törvényből a' latin nyelvet, és a' többség nyelve emeltetik törvényes polczra, az: a' rácz leend, ha pedig a' horvát találna lenni, azt a' többség nem fogná érteni. Van e' már abban zsarnokság? hogy e' t. javaslatban fentartandónak mondatik az, mi van, 's a' mit magok a' horvát munc. jogok is fentartatni kívánnak 's a' munc. jogok hű örje, a' magyarok királya is fentartatni tartozik, van e' itt erőtetés, zsarnokság? megérdemli-e' e' részben a' magyar törvényhozás a' szemrehányás legkisebb árnyékát? Tudom én, mond az előrebocsátottak nyomán a' beszélő tisztos gróf, miért félnek sokan a' magyar nemzetiség szilárdulásától, mert ők ebben egy olly rémet képzelnek, minek talán lehetett 40 évvel ezelőt jelentősége, de most hűségünkön kívül önfentartásunk ösztöne is elég biztosítékot nyujt arról, hogy azon remképek valósalása ugyan soha nem következendik be. Miért tehát e' nemzetet ingerelni, miért őt legszentebb érdeke hátráltatásával keseríteni? A' diák nyelvnek meg kell említettetni a'

t. javaslatban, és a' fentartatás vagy is használhatás helyett fentartásnak kell tétetnie. Ezt nemcsak hazánk, nemcsak Horvátország, hanem a' kormány érdeke is kívánja, sürgeti és parancsolja 'sa', egy más gr. tegnapi állitására hivatkozólóg ismét mesterkéltnek mondá azon ingerültséget, miszerint Horvátországban egyiknek hazafiságát hozván kétségbe száműzéssel fenyegetik, másikat pedig vallásaért zaklatják és inquisiot sürgetnek a' lelkiismeret dolgában. Tegyük meg a' m. főRk, mit az igazság hoz magával, miután már tegnap maga az indítványzó püsp. elismerte azt, hogy indítványa a' tegnapi módosítással lényegére nézve mitsem különbözik a' t. Rk javaslatától; miért kívánják azt a' m. főRk, hogy a' t. KK. és RR. magyarazzák azt, mit a' m. főRk igenis jól értenek 's jobban a' t. Rk magyarázata után sem fognak érteni. Kérem, mond szóló, a' haza szent nevére kérem az indítványzó nm. püspököt, álljon el hátráltatásra számított indítványától, 's magyarázat kívánásával ne adjon e' két tábla között új surlódásokra alkalmat, melly surlódási kellemetlenségek a' hazában is szerte terjednek. Hiszen a' haza szent ügye, nemzetiségünk feldicsősítése még a' különben ellenvéleményűeket is egyesíteni tartoznék; közeledjünk tehát egymáshoz, emlékezzenek meg a' tuló oldalon álló m. urak azon férfura, ki mult országgyűlésen ott köztük állván példát mutatott arra, mikép kell nagy és nemes ellenfélnek lenni, úgy van, b. e. gr. Dessewffy Aurel nagy és dicső példáját adta annak, hogy ő a' kicsinykés győzelmekben a' nemzeti kedély-ingerlés rovására gyönyörűséget nem keresett. Egy másik gr. értelmezvén a' nemzetiséget és nemz. egyiséget, 's elsorolván azt, mikép a' magyar törvényhozás a' horvátok irányában olly méltányos ovatossággal járt el, hogy illt a' horvátok kibékítéséről szó sem lehet, sőt ha valakit ki kellene békíteni, mi magyarok volnánk már egyszer kibékítendő, felelt azon m. grófnak, ki tegnap magáról azt monda, hogy ő a' két nemzet szellem irányát, képviseli, a' mennyiben két hazának fia. Szép, magas, nagy és dicső feladat ez mondszó, de a' ki e' roppant feladatot magára meri vállalni 's nem fél, hogy alatta összeroskad, annak atlaszi vállakhoz szerencsét kíváaok, azonban ha e' képviselés részrehajló volna is, nem tudám kárhozatni a' részrehajlót, mert az egyik nemzetnek okozott igaztalanságból eredő fájdalom, a' másik, a' pártolt nemzetnek kétszerezett szeretete által kárpótolatnék; de nekünk, kiknek egy hazánk, egy nemzetiségünk van széles e' világon, mi leend jutalmunk, ha ennek megmentésére sem vagyunk képesek lelkesülni. Mi a' két ország elszakadását illeti, ezt mondhatlanul fájlatnám, de nem félek tőle, — mert a' horvát nemzetben gondolok annyi intelligentiát, mikép átlátandja, hogy mi nagyobb nemzet a' kisebb nélkül len tudunk állani, de ők kis nemzet alkotványilag önmagában és egyedül fen nem állhat. Ezután szóló azon nm. püsp. hűz fordult, ki a' fenforgó tárgyban tegnapelőtt indítványt tőn, tegnap pedig módosítá. Excád nem lát lényeges különbséget indítványa és a' t. Rk. t. javaslatát közt, ámde excád felekezetén mások különbséget vélnek látni 's excád módosítása nyomán azt kívánják többben, miszerint a' t. Rknak üzentessék meg, hogy magyarazzák meg, mikintértik a' t. javaslatban ezen kifejezést „a' latin nyelv használhatása fenhagyatik“ mert ha a' t. Rk t. javaslati szerkezetüknek a' földi tábla értelme és kívánsága szerinti magyarázatot adandnak, azon esetre készek elfogadni a' t. javaslatot. De kérdem, ha már állítjuk elfogadhatását, miért nem fogadjuk el mindjárt. Találósdi akarunk játszani az alsó táblával? Nekünk aggodalmink vannak 's azt kívánjuk, hogy a' t. KK. és RR. találják ki, mellyek a' mi aggodalmink? nem természetes volna e' kimondani, hogy mi ez aggodalom és hogy köztünk semmi lényeges véleménykülönbség nincs; a' t. KK. és RR. azt akarják, hogy ezen kifejezés „a' latin nyelv használhatása fenhagyatik“ benmaradjon a' törvényjavaslatban, a' m. főRk pedig azt ohajlják, hogy, a' „tetszésök szerinti“ kifejezés tétessék a' latin nyelv használhatása elibe. Abban e' szerint ismét egyeznünk kell, hogy a' magyar és latin nyelv közti választás bizatik szabad tetszésre (v. szóljon a' ki nem így gondolkozik). Tegyük hát a' t. javaslatba, hogy a' horvátok a' magyar és diák nyelv közül válaszzanak tetszésök szerint. Ezen indítvány a' jobb oldalon több pártolóra talált. További tanácskozás folyában egy főapát ismét így kívánta módosítani közelítés végett a' törvényjavaslatot: „fenhagyatván azonban a' latin nyelv használhatása a' törvényes gyakorlat szerint. Így ki fog tetszeni, hogy elnyomólag hatni nem akarunk, így a' horvátok aggodalma is megszüntetik, de a' KK. és RR. is biztosítva leendnek, hogy egy 3-dik nyelv Horvátországban nem fog jöni divatba. Egy me-

gr. igen sajnálja, hogy a' nemzeti. ügye a' földi teremben viszhangra nem talál, sajnálja hogy csak a' horvátok aggodalma megszüntetését tűzik ki sokan czélul, a' magyarok pedig megfedekeznek; sajnálja különösen, hogy a' m. főrk magy. nyelv. kívül egy 3diknak t. i. az illyrnek rézst nyitván, önkint megvetik a' két ország elszakadásának alapját, mert az illyr nyelv törvényesítéssel külön dicasteriumok 's külön törvényszékek fognak felállni. Most egy gr. nyilatkozott, mondván, mikép ő az egész indítványban nem lát egyebet mint azt, miszerint a' főrk azt akarják kivíni, hogy a' horvátok a' diák nyelv használhatását ne a' magyar törvényhozás méltányosságának hanem egyedül municipális jogaiknak legyenek köszöendők. Ha nem illy értelmeven az indítványnak, — akkor mire való? — Miután már maga az indítványzó püspök megvallotta, hogy ő a' t. Rkel egyetért a' dolog lényegére. Tanácsos é ezen t. javaslat fölterjesztését egy pont miatt gátolni, mire nézve tulajdonképen már megis van az egység? Ez nem tanácsos azért, mert ez által jelen országgyűlés sikernélküli elosztását gyanítják, sokan pedig ezt egyenesen tanítják. — Egyébiránt én ezen o. gyűl. semmit sem várok, látván mennyire fel tudják némelyek használni a' parlamentarismust fogásit a' nemzet legszentebb érdekeinek hátráltatására, 's a' rokonilag társult két nemzet fölött egy két ember mikint önkénykedik. Ezután egy m. gr. azt téve kérdésbe egy másik m. grófnak a' tulsó oldalon, ki azt mondá magáról, hogy a' két nemzet vagyis ország honfia, és mind a' kettőnek szellemirányát képviseli, hogy valjia meg nyiltan és magyarul, nem úgy járva a' kérdés körül mint a' macska a' köleskása körül, ha vajjon a' diák vagy horvát nyelvet akarja é Horvátországban törvényesíteni? E' kérdés elnökileg nem parlamentarismust nyilvánítván, a' kérdett gr. imigy válaszolt: Köszönöm a' kérdő grófnak, hogy alkalmas nyújtott véleményem kifejtésére. Nem az a' kérdés ez-uttal, hogy a' horvát diákok vagy horvátul beszéljen, mi engem illet, én azt kívánám, hogy a' horvát magyar legyen lélekben és szóban, amde nem az a' kérdés, mit kívánánk mi: hanem bonyolult körülményink közt, mi létesíthető? Mult országgyűlésen tán nemzeti lelkeseidünkben nem voltunk elég ovatosak, azért kell most o vakodnunk. Tagadhatlan, hogy Horvátországban nagy a' nemzeti buzgóság 's ha kényszerítőleg lépend fel a' magyar törvényhozás, akkor attól félnetni, hogy ott valóssággal a' horvát nyelv fog gyakorlatba vétetni; a' földi tábla tehát úgy felel meg nagyszerű hivatásának, ha a' két haza jóvendőjét szívén viselve, a' módosított püspöki indítvány nyomán nem késik eszközölni annak kijelentését: micsoda értelemben vétetik az ingerültséget okozható kifejezés. A' horvátországi követ diák beszédéből annyit megemlítendőnek gondolok, miszerint állítá, hogy őka' diák nyelv használatát via facti soha sem fogják eltörölni, hogy megyóikben a' diák és horvát nyelvet most is egyaránt használják 's az illető főispánok ez utóbbi annyira értik, hogy horvát (Croat) dictiókat tartanak a' gyűléseken. Ezután feldicsérvén a' horvátoknak Magyarországhoz viseletmodorát, egy most jelen nem volt főispán báróval azt állítá, mikép az tegnapelőtt hazafüi köteleességét sértette legyen meg, midőn a' horvátok azt mondá, hogy azok a' magyar nemzetiség ellen feltámadtak. Erre egy főisp. helyettes báró imigy válaszolt: Horvátország munic. jogai közé nem tartozik a' jelen nem levő megróni. Egyébiránt emlékezzék meg a' horvát követ, mikép saját érdekében áll, hogy midőn hazáját visszaélések ellen akarja védeni, akkor olyan jogot ne bitoroljon, mi őt nem illeti. Egy nm. főispán nyiltan kimondá azt, hogy a' horvátok a' munic. törvény parancsánál fogva ő felsége hozzájárulásával fognak és akarnak latinul beszélni, nem a' magyar törvényhozás engedelméből. Egy m. gr. ki már többször felszólalva, bebizonyítani ügykezett mikép a' nemzetiség nem a' nyelvességben áll 's ezen állításával egy tapasztalásra hivatkozó főpapnál is hathatós viszhangra talált, most egy, kezében fentartott könyvre vonatkozólag azt adá elő, hogy a' horvátok többi okon kívül azért is ingerültek a' magyar nyelv ellen, mert könyvekben az tanították, hogy a' magyar nyelvnek Horvátországba bevitele össze van kötve a' protestans vallással. Erre horvátországi bán ő nma emelt szót: Ha e' nyelvita eredetére vissz emlékezzünk, alig foghatjuk meg, hogy jött mind ez létre, mert ő eleinte b. E. szilárd és jó szándéku indítványát, miszerint biztosítékot kívánt adni a' törvényben arról, hogy a' magyar törvényhozás a' horvátok belső nyelvviszonyraia elnyomólag hatni nem akar, és kívánságai csak oda központosulnak, hogy Magyar és Horvátország közt a' kapocs magyar legyen, szivesen fogad-

ta. Most azonban hogy áll a' dolog? b. E. tegnap jónak látta felhíni e' m. táblát az iránti nyilatkozásra, hogy Horvátországban a' diák vagy horvát nyelvet kívánja é használtatni, maga részéről azt igérvén, hogy ha a' horvátok többsége a' horvát nyelv használatát kíváná, ő azon esetre azt nem ellenezné. Így távoztunk el lassankint a' tárgyalás fonálától, mi ha nem történik, és a' tek. KK. és RR. üzenete nyomán tanácskozunk, alkalmasint nem terjedt volna vitakozásunk illy hosszadalmasra. Én részéről mond a' nm. szónok, nem i gondolom, hogy a' magyar törvényhozás a' horvátokra nézve elnyomólag kívánna hatni, mert az még a' legcsekélyebb közönségek kiváltságát is szoktaméltányolni, annál inkább igényelhetik tehát ezt töle a' kapcsolt részek. A' kapcsolt részek hajdan korban egészen külön törvényhozás voltak, úgy hogy még 1538ban is külön kuldettek fel meg erősítés végett a' kapcsolt népeket illető articulások 's csak lassankint történt, hogy a' kapcsolt részek a' felső hatalom ellen magokat biztosítandók, a' magyar törvényhozáshoz simulnak, 's mikint tartoznak, ahoz jóvendőre is fognak simulni. Egyesek miatt nem kíváná a' nm. bán az egészet magyar nemzetiség iránti gyűlölség kedvetlen gyanujába keverni 's ha felírás tétetett, hogy az itt keletkezendő nyelv iránti törvényjavaslatot ő felsége meg ne erősítse, ugyanezt tették a' slavoniai vgyék is, melyekről pedig nem állíthatni, hogy a' magy. nemzetiséget gyűlölnék. Ezek is csak csak azért folyomódak, hogy lehetetlenségre ne köteleztessenek és Croatiától el ne szakasztassanak. Ezután megemlíté, hogy a' horvátok szintugy könnyörögtek egykor az alsó slavoniai vmegyék visszacsatoltatásukért, mint a' francia háboru után történt rimánykodás Magyarországról megemlített. Mi az illyrismust illeti, az nem hozhatik itt fel, mig diplomacie nem tudatik, mig hitelesen be nem bizonyíthatni, hogy az külhatalom befolyásának vagy összekövésnek vesztes eredménye, mert ha valaki ezt bizonyosan tudja, akkor egyenesen föllépní hazafüi szent kötele-sége, ha pedig csak szellemileg, de testileg nem létezik az illyrismus 's az nem egyéb mint a' horvát nemzetiség melegebb nyilatkozása, akkor itt a' szellemi felsőség, méltányosság és igazság fog a' dolgon segíteni. Csak egy érdeket, a' köz jót kívánom előmozdítani 's törekvém egyedüli czélja mindent elkövetni, hogy a' két ország a' földi érdekei egymással össze ne ütközzenek, kívánom hogy a' két országszellemeleg simuljon egymáshoz, mert hogy egy két levéllel többet vagy kevesbet írjanak é a' horvátok magyarul, azon fen nem akadok, most pedig a' módosított püspöki indítványhoz járulok. Többek közt egy m. gr. magát a' földi naplót, mely még az előbbi nyelviránti tanácskozás nyomán készült, felolvastván bebizonyítani ügykezett, mikép a' lefolyt tanácskozások elején a' most indítványzó püspök 's a' vele tartó m. főrdök a' tetszésük szerinti kifejezés törvénybe iktatását azért sürgették, mert azt akarták, hogy a' horvátok ne legyenek kénytelenek csupán diákokul beszélni, hanem magyarul is beszélhessenek, ha nekik tetszik; a' püsp. indítvány módosítása szerint pedig már a' diák, horvát és magyar nyelv közt történhetik a' választás. Már most mi azt mondjuk, hogy a' t. KK. és RR. magyarazzák meg nekünk, mikép értik a' javaslatot, kérdem: meg fogja é a' t. Rket nyugtathatni, midőn mi az előbb csak két nyelv használhatására érthetett kifejezést, most 3 nyelv gyakorolhatására magyarázhatván módosítják. Történt még több rövid nyilatkozat, melyek után a' többség a' püsp. indítvány mellett kimondatott. Határozatkimondás után hathatósan sürgeté egy m. gr. mikép mondassék ki nyil-ván, miszerint mi nem akarunk egyebet érteni, mint hogy csupán a' magyar és diák nyelv közt történhessék a' választás. Erre egy nm. főisp. báró válaszolá, mikép arról majd az üzenet-szerkesztésnél lehet szó. Alig végzébesezédét a' nm. szóló, midőn ismét egy főisp. helyettes báró o' szókra fakadt: hogy a' conclusumokat sérthetetlenül o hajtom fentartatni, az hiszem eléggé bebizonyítam az e' tárgy feletti tanácskozások folyama alatt is: távol van tehát tőlem azt felforgatni akarni, mi az indítványzó es. püspök ő excaja indítványa folytatában a' többség által már elfogadottat, 's mint illyen elnökileg is kimondatott De az általános többség nem nyilatkozhatott eddigelőt más-ban, mint a' es. püspök ő excaja tegnapelőtt tett indítványa ügyében; ez pedig csak magát a' törvényjavaslatot illette; tegnap és ma magyarázá ezt ő excaja, bővebben kifejtéven egyszersmind azt, mit o hajt majdán készülendő üzenetünkbe tétetni. Hacsak azt nem akarjuk tehát állítani, hogy tegnapelőtt 's tegnap az üzenetre nézve tett második indítványt is elfogadák már előlegesen a' nyilatkozott szónokok; nem lehet azt állítanunk, hogy a' öbbség eziránt is nyilatkozott volna már. Mert én meg-

vallom részéről is, hogy noha mindig távol valék a' es. püspök ő excaja első indítványát is már prókatori fogásnak keresztelni; de kimondám azt is, hogy azt közeli-tésnek a' t. RR. kívánatahoz nem tekintetem. Ellenben azt őszintén elismerem, hogy ha az üzenetbe olly valami fog tétetni, mint a' mit ő excaja javasolt, de a' mihez még szólanunk is kell, hogy az engem és a' velem egy értelem-ben levőket is megnyugtasson, 's így fog majd átküldet-hetni a' t. Rkhez a' már elfogadott jelen törvénybeli módosítása es. püspök ő excajának; elismerem, hogy e-kép közeli-tésnek fog vétethetni e' dologbani eljárásunk. Azért is én részéről igéncyem az e' fölötti tanácskozást, 's ha erre elnökileg is fel leszek jogositva, bővebben ki-fejtendem nézetimet 's meritendem azokat az indítványt tett püspök ő excajának e' tárgybéli első azon nyilatko-zatából, melyet gr. T. L. itma felolvastott; e' fölött B. horvát RR. követének erre tett, 's a' földi napló 178. lapján látható feleletéből, 's abból, mit országbíró ő exc. a' 179. lapon e' tárgybán mondott, mit én a' magam tisztelet szülte nézeteinél fogva fölértök mondok lenni egy üzenettel, föl magával egy concusummal E' beszéd-re országbíró ő nma azt jegyzé meg, hogy a' szabad tetszés igemis a' latin és magyar nyelv közt választásra tétetett az e' tárgybéli első nyilatkozatát, egyéb iránt az előtte szolt főisp. helyettes azon kifejezésére, mintha ő excaja kimondása egy conclusummal fölérne, azt jegyzé meg a' nm. szóló, mikép azt mondani nem lehet, mert az ő nyilatkozata egyes ember véleménye; conclusum pedig a' többség akaratainak kifolyása. Két gr. szolt még, egyik sürgette az üzenetben azt kifejezteni, miszerint a' horvátok csak a' diák és magyar nyelv közt választhat-nak; másik pedig azt állítá, hogy már most az indít-ványt, a' conclusumon tul nem terjeszthetni. E' közben az idő már d. u. 3 óra felé járt, annál fogva nádor ő fens. az üzenet feletti tanácskozás folytatását más napra ha-lasztá. —

Legujabb: a' Rdek jun. 20kai határozata a' a' 105. ker. ülésben fentartott 31 megye szavazatával 11 ellenében nov. 20kán; a' sz. k. városok szavazata 16ban vagy 37 megye szavazatával 11 ellen kettőztelve 32ben állapított meg a' nov. 21ki 127ki ker. ülésben; a' fejérmegyei petítio a' főtáblán nov. 22-ken nem pártoltatott, mindezekről majd körülményesen. —

Budapesti napló. Hajóhidunk karfáit már kiszedték 's így rövid idő múlva kezdetét fogja ismét venni a' nyomor 's éleveszély azokra nézve. kik gyak-rabban kénytelenek egyik városból a' másikba hajózní. Ezt figyelemzetésül említjük: hogy jó idején történhessenek czélszerű intézkedések, mik által egy hasznos polgár életét megtarthatni. — Budán több év óta bir már házat egy, nyilvános bevallás nélkül, csupán magányszerződés mellett. Pár hét előtt a' házat egy moszkaoországi zsidónak adá el, ki, azt hí-vén, hogy most is az ukázok birodalmában van. lakosít azonnal utetzára akará szórni, mivel jobban fizetőkre talált. Egy abban lakos nyugalmazott őrnagy iránt is olly durvasággal viselteték, hogy hihetőleg érzékenyen fog az illető hatóság által megfenyítettetni. — Oldalképül ehhez még egy kis furcsaság közöltetett szinte Budáról. Néhány nap előtt ugyanis egy mészáros fél öl fát vevén, azt udvarában lerakata, 's egy arra kuncsorgó izmos egészséges hízaló zsidót fölszó-lított: nem akarná é jó fizetésért a' kis fát föl vágni. A' zsidó szabadkozott, hogy rongyvásárlással többet szerezhet 's e' mellett még farszantia sem kell magát; végre azonban, egy pgo forintot igérvén neki a' mészáros, csakugyan elszánta magát a' fél napi munkára, de csak azon föltét alatt, hogy tétett egy zsidónak se árulja el, mert különben bizonyosan meg fogna fenytetni előljárósága által. A' mészáros örömet megigé-ré ezt, 's a' zsidó a' munkához fogott; amde alig hasi-tolt el néhány hasábot, 's már gonyadozni kezdett 's testének minden részét fájlalá, ámbár olly erős volt, hogy tán egy alföldi bikával is megküzdhetett volna, ha a' megszokott kedvelt henyelés annyira nem bémít-ja el idegeit. Alig vágta föla' zsidó a' fanak felét, midőn határozottan kijelenté, hogy nem bírja már a' fejszét; a' mészáros azonban nem tágitott, 's befejezteni kívánta alku szerint a' munkát; végre a' zsidó hogy szabadulhasson, a' fa felének föl vágásaért nemesak díjt nem követelt, hanem még egy huszast fizetett a' mészárosnak, csak hogy egészen ne kelljen az irtóza-tos munkát elvégeznie, végre így rekesztí közlő tudó-sítását: A' pesti német lapok, melyek nem akarnak német lapoknak nevezettni, lefordíthatják e' mulat-ságos történetkéket, mikhez hasonlókkal alkalmas-int többször fogunk nekik ezentul szolgálhatni. — E' napokban egy four több vásárolván, tárczáját melyben még tetemes pénzösszeg foglaltatik, a' bolt-ot egyikében elfeledé, de melyikben, arra nem em-lékezett. Barátja unszolására keresni indult tárczáját 's azt Lueff illatszerárus boltjában híján kívül meg is kapta. — Most jelent meg 's Eggenberger pesti könyvárusnál kapható. A' magyar nemes jószágtermé-szete Verbóczy koráig, tekintettel a' külföldi jogok-

ra' in
's m.
ron. A
— Ja
18kán
és hiv
. Az ő
21én
ról sz
bérle
nak,
annyi
közl
latt v
mert
a' pe
zóság
sem l
egész
zóns
lyett
már
ban l
tót,
Scho
galy
botra
osztá
letet
den
deka
szere
jobb
lőkr
opei
gunc
toza
tósá
san
deln
mai
Eddi
miér
vajá
kok
nag
köz
ezek
köz
rem
sziv
1 fel
ur ő
Döb
dett
felv
Már
szer
egy
dítá
szer
tárg
szer
fog
tud
min
hoz
a' bi
dó t
ren
zök
tány
köz
mel
tás
bar
a' m
a' t
lalk
géd
nak
elő
t r
ta,
leg
döi
pes
min
rel
sás
les
mo
tem
mé
lec
elő

ra' irta Krajner Imre, Zalamegye bírája, h. ügyvéd 's m. tud. társ. Itagja. 306 lap, n8r., szép fehér papíron. Ara ez igen korszerű jeles munkának 2 ft pöbön. — Játékszini krönika : Nemzeti színpadunkon f. hó 18kán adaték 'Borgia Lucretia' dalj. 3 felv. 19én 'Nóm és hivatalom' vigj. 3 felv., és Döbler foszlóképei, 20án 'Az özvegy férje' vigj. 1 felv., és Döbler mutatványa ; 21én 'Beatrice di Tenda' dalj. 2 felv. ; a' mai előadásról színházunk egyik legbuzgóbb barátjától, állandó bérlőjétől 's egyszersmind nagy tisztelőjétől az operának, illy tartalmu megjegyzés érkezett hozzánk, melly annyira kifejezi a' közönség boszankodását, hogy közlését nem véltük mellőzhetni : 'A' mai előadás alatt valóban bámulatos volt a' közönség békétürése, mert ennél botrányosabbat alkalmas-int nem látott meg a' pesti közönség. Ugyan miért léptet föl a' rendezőség egyszerre 3 kezdőt, kik közül kettőt különben sem kedvel a' közönség, miután Jób és Éder Luiza egészségesekek s így énekelhettek volna? Füredyt a' közönség örömet hallgatja az örökké rekedt Konti helyett, de Szigligetiné és Havi iránt többször tanusítá már ellenszenvét, mit az is bizonyít, hogy színházunkban legalább fél év óta nem láttunk oly kevés hallgatót, mint ma. Hitelesen tudjuk, hogy próba után mind Schodelné mind Erkel karnagy tudatá az igazgatóság, vagy inkább a' rendezőség, hogy az előadás botrányt fog szülni; az mindazáltal mégis szereposztás mellett maradt, mi által nem igen nagy tiszteletet tanusított a' színház közönség iránt, melly minden esetre figyelmet igényelt tőle. Vagy talán szándéka egymásután valamennyi kardalnokot magányszerepekben föléptetni, 's ez által a' közönséget még jobban elidegeníteni színházunktól? Elég baj ránk bérlekre nézve már az is, hogy mindig csak néhány régi operát kell hallgatnunk, mellyek 'Eduárd és Kunigunda' 's 'Kunigunda és Eduárd' melodiája szerint változtatják egymást, de legalább arra kérjük az igazgatóságot 's illetőleg a' rendezőséget, hogy szándékosan és szükség nélkül ne kínoztassa füleinket. Schodelné és Erkel karnagyot mindenki sajnálja, mert e' mai előadás rájuk nézve is bizonyosan borzasztó volt. Eddig a' levél, mellyhez mi csak e' kérdést csatoljuk: miért nem adatnak a' 'Bájital', 'Ördög Róbert', 'Alvajáró', 'Templarius', 'Zsidóhölgy', ezimű daljátékok is, mellyek már be vannak tanulva, 's m'nek nagyobb részében Schodelné nem is hallá a' magyar közönség? Egészen új operák betanulásáig legalább ezekkel lehetne 's kellene az elkedvetlenül kezdő közönséget megvizsgálni, mit teljes bizodalommal remélünk is a' méltányos 's ön és az intézet érdekét szíven viselő igazg. tól, 22dikén '18 évű ezredes' vigj. 1 felv., ezt köv. a' jutalmazott nyitányok, és Selmezi ur éneke, melly azonban nem igen tetszett, 's végre Döbler utolsó mutatványa, mellyel ingyen kedveskedett az előzeteknek. Nov. 23kán 'A' vadon fia' dráma 5 felv. — Holnap hétfőn, bérfolyamban adatik 'Bátori Mária' ered. dalj. 2 felv. Erkel től. Schodelné a' cím-szerepben először lépend föl. —

Az iparegyesület ismeret-terjesztési céljának egyik főszeközéül kitűzött élő szóvali előadások megindítása és vezérlétere megbízott leczkébizottvány, ezenel szerencsés értesíteni a' tisztelt közönséget, mikint az e' tárgyban előkészületek már annyira előhaladtak, miszerint felolvasásokat már a' ránk köv. decemberben fog tartathatni. Miszerint pedig e' leczkékből mind a' tudományok kedvelőji tanulságos élvezetet nyerjenek, mind pedig az iparosztály, üzletének gyakorlati munkáihoz okszerűséget, belátást 's értelmességet szerezzen: a' bizottvány semmit nem mulasztott el akár az előadandó tudományok czélszerű kitűzése, akár az előadók szerencsés megválasztása, akár végre a' szükséges eszközök, készülétek lehető beszerzése körül, a' mivel a' méltányos igényeknek elég legyen vére. A' tudományok közül a' természetant, orv- és vegytant választá, mint mellyek a' természetet, annak testeit, erőit 's ezek hatása törvényit ismértetvén meg, nemcsak a' természetbarátnak mulattató okulást nyujtanak, hanem 's kivált a' műipar emberének, ki az üzleteknek minden ágaiban a' testek majd átváltoztatása- majd átalakításával foglalkodik, oktatást, irányzást, utmutatást adnak és a' segédszerek egész új világát tárják fel. A' természettanak, 's ezzel az erőtannak (melly nem egy a' géptannal), előadására t. dr. Vallas Antal ur bizatott meg, ki a' természeti tudományokat kedvencz-tanulmányivá avatá, matematikai dolgozatiról dicséretesen ismeretes, 's legujabban a' bécsi polytechnicum intézetet hosszabb időig látogatá, kitől tehát kiválólag remélhetni azon képességet, melly a' rábizott tudományoknak mind avatott, mind jelesül az iparköri czélokra alkalmazott módszerrel leendő előadásánál kívánatos. A' vegytani felolvasásban, dr. Nendtwich Károly urban nem kevesbbé jeles férfit nyert a' bizottvány, mert a' tisztelt ur már számosabb év óta magányleczkéket tartván az itteni egyetemben tanuló gyógyszerész-növendékeknek, teljes mértékben magáévá tette a' modort, melly a' vegytani leczkéket könnyen felfogható, népszerű 's eredményes előadásokká minősíti. A' most tisztelt urnak az egye-

sületi czélok munkálásához lett járulását annál őszintébb örömmel üdvözölte a' bizottvány, minél szívesebb készséggel engedte át költséges és számos készülét a' vegyészkonyhához (laboratoriumhoz), és felolvasásink használatára. A' vegykonyhának, valamint az egyesületi teremnek czélszerű rendezése 's felkészítése, nemkülönb a' physicum museum jelenleg elkerülhetlenebb eszközeinek beszerzése iránt, jelenleg vétetnek foganatba a' szükséges rendelkezések. Ezek szerint, a' bizottvány örömmel biztosíthatja a' tisztelt közönséget, hogy az előadások mindig a' szükséges kísérletekkel fogván tartatni, a' theoriai elvont fogalmak 's eszmék gyakorlatilag, szinte testesítve fognak előadatni. Ez intézkedések leg-többjei az egyesületnek tetemes áldozatába kerülendők 's ezért a' bizottvány egész tisztelettel ugyan, de egyszersmind bizodalommal kéri a' tisztelt közönség minden rendű, korú és nemű tagjait, kivált pedig az iparosztály embereit, 's a' műhelyek mesterreit, legényeit 's minden dolgozóit, hogy az előadásokat buzgó részvéttel, tudvágyas tanulékonyossággal és kitartó szorgalommal szíveskedjenek fogadni és látogatni. Az előadások minden vasár- és ünneppnapon reggeli 9 — 11 óra közt akkint fognak történni, hogy egy-egy óra mind a' két felolvasónak jusson. A' látogatás e' leczkékre nézve díjtalan, 's a' belépés minden tanulni kívánónak ingyen engedtetik meg. A' látogatók, belépésöknél, meg fognak kéretni, nevök 's osztályuk beiratása iránt. Az első előadás december 3kán fogván tartatni, ez iránt külön hirdetés és falragasz fog bővebben értesíteni. Továbbá

Az iparegyesület igazgató választmányának részéről következő, az egyesület javára történt ajánlatok említendők szíves köszönettel: 1) Alapítottak a) sz. kir. Buda fővárosa, melly ezen, valamint annyi egyéb hazafiui czélpartolásában is, magának érdemlette többi testvérei közt az elsőbbséget 's házi pénztárából nemcsak 100 prftot alapított, hanem az erre szükséges engedelmet a' n. m. k. u. kamarától is kieszközölte, ezáltal ohajtott alkalmat adván az igazgató-választmányának, őszinte hálával nyilvánosan adózhatni a' tisztelt nm. kormányzóknak, az egyesületünk iránt mutatott gyakoribb kedvezményekért. b) Mélt. Czindery László ur alapított 200 prftot. c) Marczibányi Lajos ur 50 prftot. Végre d) Emmerling Károly ur azon 160 prftot, mellyet az ideai iparműkiállításra használt redoutteremekért bér gyanánt kell vala — alku szerint — fizetnünk, a' pénztár javára, ritka nagylelkűséggel elengedvén, e' 160 prft a' tisztelt ur neve alatt az alapítványi tőkék közé tétetni 's mint illyen tőkésítetteti rendeltetett. 2) Részvényesek lettek: Eischmidt Mihály polg. késkovács, és Nagy Sándor szijgyártó mester Pesten, mindketten koszorúsai a' legközelebb kiállításnak is. 3) Ajándékokkal kedveskedtek: a) Hoffmann és fiai nagykereskedők, kik a' se-lyemkezeléshez tartozó egy becses gyűjteménnyel keddeték meg a' szerszám-gyűjtemény fölszerellettését; b) Perger testvér üvegyárnokok, kik az üvegfuvást illetőleg tökéletes gyűjteményt adtak be, 's legközelebb e' tárgyban nyilvános felolvasást ajánlkozta tartani; c) Fröhlich Sámuel nagykereskedő ur félmázsa stearingyertyát; d) Lutzenbacher testvérek 2 öl tűzfát; e) Eischmidt Mihály ur kancellariai szereket; f) Morgenthaler bádógosmester 2 lámpát; g) Semmelweis József fűszerész tintát ajándékozta; végre h) Szendeffy János fakeskeredő ur részéről szinte tűzfá igértetett. Midőn a' közrészvőtnék fonebbi tanuságait, az igazgató-választmány hazafiui örömmel közli a' tisztelt közönséggel: egyszersmind szívesen kér mindenkit, hogy akár tagsági részvétellel gyarapítsa a' pénztár erejét, akár, kivált a' most megnyitott egyesületi szállás butorozásaul physicum museum, gép- és szerszám-gyűjtemény felszereléséül egyes eszközökkel járuljon, mindkét módon az egyesület czéljai előmozdítására hazafiuilag fogván hatni. Cs a n á d y, jegyző.

A' m. gazd. egyesület földészeti 's gyümölcs-tenyésztési szakosztály vegyes ülésében nov. 9. 1) Bemutatván szakosztályi jegyző azon pályairatokat, mellyek a' szakosztály által meghatározott 24 arany jutalom mellett kitűzött kérdésre e' napig beérkeztek, köv. jelégék alatt: 1ső számú: 'Tudomány és igyekezet dohány körül is mindent megtehet.' 2ik számú: 'Hass, alkoss, gyarapíts 's a' haza fényre derül.' 3ik számú: 'Ápolod ó hány-szor növények haszntalan ékét; ám, ha dohányt ápolsz: nő disze hasznáival.' 4ik számú: 'Der rationelle Betrieb der Tabakpflanzenkultur.' 5ik számú: 'Aranybányáink

* Szabad legyen ez uttal azon ohajtást kifejezni: bár sz. kir. Buda városának ezen ekkorig, egyetlen példáját a' többi sz. kir. város is, mellyeknek a' műipar ápolás különösebb hivatásukhoz tartozik, követni méltóztatni!

egyike lehetne a' dohány.' Az e' pályairatokhoz mellékelt jelégés levelék lepecsételtetvén, azok bírálatára elnökölő Csapó Dániel uron kívül még Czindery László főisp. helytartó és Csizmazia János kospallagi pléb. ur kértnek meg. 2) Előterjesztetett dr. Zima János h. ügyv. ur levele, mellynek kíséretében dr. Stéer Márton páduai egyetemi tanító és hazánkfa által az egyesületnek szánt némelly irományai 's azokhoz csatolt magva az, óriás molyfűnek' próbatermesztésül beküldettek, egy fordítványval együtt, mellyben az említett fűnek mind takarmányra, mind fonásra nézve kitünőleg alkalmas tulajdonságival ismértet meg. Zima ur szívesége és Stéer ur hazafiui figyelme köszönettel fogadtatván, a' magvak tendő kísérlet végett kiosztattak. Szintez alkalommal 3) Bemutatott szakosztályi jegyző által a' siberiai óriásfű (heracleum sibiricum) magva, mellyet Booth urtól az altenburgi gyűlés alkalmakor kapott 's melly a' tudósítás és állítólagos tapasztalás szerint mult évben két bokorral háromszori vágásra 259 font zöld takarmányt adott, már april. végén használható, hidegtől nem szenved 's mind szavasmarha, mind birka kedveli. E' fű magva is kísérlet végett többfelé kiosztatván, természetmódja a' Magyar Gazdában közretétetni rendeltetett. 4) Szakosztályi jegyző jelentése szerint, Gömör Károly hazánkfa az orsz. gyümölcskert számára cserepekbén 70 rendű alma- és 16 rendbeli körtve csemétét a' legnemesb fajakból ajándékozott; melly buzgó részvét szíves hálával ismértetvén el, az említett kertnek már első évben föltünő gyarapodása a' szakosztály őszinte örömét azon ohajtással fejez ki, vajha a' közönség résziről első pillanatban ezen intézet iránt mutatott rokonérzet ennek tökéletes kifejléseig változatlanul fenmaradna. Egyébiránt 5) legujabban köv. kertirésznének jelentettek be Hendel Lajos számtartó ur ivén: Rihmer Ignác ügyvéd Pécsen Baranya vgyéből, Rihmer Ferencz, Horváth János urod. praef., b. Puchner Antal tábornok, b. Puchner Hanibal kapitány, b. Puchner Achill főhadnagy, Hendel Lajos számtartó, Beszedics Lajos irnok Batta-szék Rodiczky József urd. ig. egyegy részvény. Janich Ferencz ur ivén: Zatorszky Mátyás prépost és pléb. Ossikón Abauj vm. Kron Péter pléb. Henmeken Abauj vm. egyegy részv. Kacsokovics Ágoston tb. ur ivén: Czindery László főisp. hlytő Lad Somogy vm. 2. részv. Ájtatos szerzet urodalma Mernyén 1, Csorba József főorvos Kaposvárott 1, Kacsokovics Ign. sz. biró Tót-Gyugyon 1, Záborszky Aloiz Vardán 1, Somsich Lőrincz sz. biró Sárdon 1, gr. Forgách Antal aljegyző Gombán 1, Tallián János főügyész Remetén 1, Kacsokovics Mihály tb. Mocsoládon 1, Kacsokovics Ág. urod. ügyv. Kaposvárott 1, Antal Farkas adószedő Kötcsén 1, Hochreiter Ambrus főbiró Gorzagon 1, Kiss Lajos aljegyző Kötcsén 1, Nagy Lajos tb. Kaposvárott 1, Botka Antal m. tiszti ügyész Bodrogon 1, Spissich József főbiró Taton 1, Záborszky Imre főadószedő Vardán 1, Szalay József sz. biró Turon 1, Tallián Pál főbiró Osztopányon 1, Záborszky Mih. adószedő Vardán 1, Bosnyák Lajos urod. ügyv. Löllén 1, Kovács Pál sz. biró Gyöngyösmelléken 1, Bosnyák Bene sz. biró Patalom 1, Hollósy Károly tb. Öszödön 1, Kaposzky Mátyás tb. Kaposvárott 1 részv.

Possega megye. A' nov. 8án tartott közgyűlésen S. J. aljegyző indítványára egyhangulag elhatározatott, miszerint a' követeknek utasításul adassék, hogy a' megyei szavazás jog az adózókra is minden különbség nélkül terjesztessék ki. Különbségeket tenni nem ártott volna ugyan, mindazáltal mégis örvendetes, hogy találkozik megye, melly az alkotmányos jogok kiterjesztését alkotványunk szelleméből veszi munkába 's népgyűlési típusu megyei rendszerünket nem ohajlja idegenszerű képviselotes formákkal összezagyválni; e' tünemény pedig átalakulásunk mezején annál vigasztalóbb, mivel olly megyében támadt, hol a' nemesség szerfölött kevés, 's ennél fogvást az egyeseknek megosztandó joga szerfölött tetemes.

Ugocsa megye. Septembri közgyűlésében, a' követi utasítványok tárgyalásának folytában a' bünt. t. könyvi javaslat 3 nevezetes czikke vétetvén előleg tanácskozás alá, a' halálos és pálczabüntetések minden élenkebb vita nélkül eltöröltettek; a' nyilatkozók többnyire fejtegeték: hogy az első talán a' status jogkörét is haladja, de sokkal czélszerűtlenebb is az örökös fogságnál, a' második pedig a' büntetés egyik főczéljával, mi a' javítás, úgy a' humanissimussal is ellenkezik. Halál helyett tehát örökös fogságot kívántak rendelni a' KK. 's ezt egy nagy rész még fejedelmi kegyelem által sem változtathatónak sürgeté az okon: hogy ha az elítéltet az egykor nyerhető kegyelem reménye fogja éleszteni, nem fog reá az örökös rabság gondolata olly szonyuan

hatni, továbbá hogy miután minden büntetést határozatlan kimondja a törvény a büntetést, az egyenlőség 's így az igazságos arány megtartásának fontos tekintete azt igényli: hogy rendkívüli módon a törvény-jelölte büntetés soha változás alá ne jöhessen. Mutogatá az ellenkező rész: mikép ez intézkedés sokkal szigorubb lenne annál, melly a halálos büntetéseket fentartá, pedig a törvényhozásnak bizonyosan az czélja, hogy a kor műveltsége által igényelt humanizmusra alapítsa az egész fenyítő rendszert, továbbá hogy a kegyelmi jog a souverainitás eszméjével olly szoros kapcsolatban van, mikép ezt attól elválasztani sem lehet, 's több fontos ok hordatott fel, de a többség az első javaslatot pártolá. A' börtönköltések arányos viselése ellen egy szó sem emelkedett: úgyszinte általános akarat fogadá el az eskütszék, 's az állományi bűnök elítélésére javasolt articularis bíróságok iránti különvéleményeket. Az oct. 20án tartott rendkiv. közgyűlésben a' kegyelmi jog tekintetében adott utasítás annyiban módosított: hogy ha az pártolásra nem talál, követink a' kerületi szerkezethez ragaszkodjanak. — A' pápai törvényellenes brevék kihirdetőire a' codexben javasolt büntetés hozzászab vita után is el lön fogadva azon hozzáadással hogy illy esetekben az articularis bíróság ítéljen. Nem pártoltatott a' Pesten építettni kívánt országház iránti javaslat, mert miután a' budai országház még jó időig c' czélra igen alkalmasul használathatik, a' Rdek az erre fordítot kívánt summát hasznosabb 's hatályosabb intézetekre kívánják feláldozni, mellyek igen nagy számmal vannak hazánkban. — Két választmányi munkát: a' választási kicsapongások fékezése — 's a' városok elrendezése iránt szőnyegre kerülén, a' RR. mind kettőben több módosítást kívánnak tételni, mellyek a' követeknek utasításul is adtak, megengedtetvén nekik az is, hogy ezen munkálatok tárgyalása alatt kifejlendő olly eszmékre nézve is, mellyekre nézt egyenes utasításuk nem lenne, ezeknek szellemében nyilatkozhasanak és szavazhasanak. —

Amerika.

(Bertrand tábornok. Sandwich szigetek. Mexiko.) Napoleon egyik leghűbb barátja Bertrand tábornok még tovább is az egyesült státusokban szándékozik maradni, mivel a' volt elnök van Buren különös figyelem és szíves-séggel viseltetik iránta. Johnson Vilmos, a' canadailázadásból ismert kalandor erőszakos halállal halt meg. Ő utolsó idejében vademberek 's cigányok közt forga 's köztük magát királynak nevezteté; lyánya azonban feletvén atyja méltóságát, Peck nevű paraszttal mert összekelni, miért Johnson pisztolyt rántott pór vejére, ez azonban gyorsabb levén, ipát agyon lövé 's azért most a' washingtoni megyebörtönében ül. — Otahajti szigetek Dupetit-Thouars francia tengernagy az otahajti

lobogót lerántatá 's a' francia háromszint tüzeté föl. — A' csendes tengereni angol ellentengernagy Thomas Jul. 26án Sandwich szigetek fővárosa Honolulu előtt vete horgonyt 's e' szigetek felségi jogát a' törvényes király III. Kamehameha kezébe ünnepélyesen tevél, miután azt tőle Paulet lord elragadá. Ünnepélyes trónfoglalás után a' király hűtlen katonáinak megkegyelmezvén, istennek hálát sietett mondani a' kőtemplomban. Az angol kormány eltökélt szándéka e' szigetek függetlenségét fentartani, de csak azon esetre, ha a' király szabad kereskedés iránt egy 10 cikkű szerződést irand alá. — Mexiko a' hatalmas Albionnal surlódásba kezd bonyolulni némi pénzszerződések nem teljesítése 's azon körülmény miatt, miszerint a' texasiaktól elfoglalt diadaljelek közt egy angol lobogó is kitűzeték egy ünnepélykor diadaljelül 's mivel ez az angol ügyvivő szorgalmazására sem veteték le, az ügyvivő honfitársival rögtön elhagyá az ünnepélyt 's megszakadának. A' Mexiko 's Texas közti béke megkötésére katonai biztosságok neveztettek. Yukatan és Mexiko közt nem sikerült a' béke szerződés, mivel Yukatan nem akar abban megégyezni, hogy a' kath. vallás mellett Yukatanban más isteni tisztelet is türessék 's Laguna város mellett hajóállomás készíttessék.

Spanyolország.

(A' királyné letévé az esküt a' spanyol alkotmányra. Narvaez megtámadóji még sem fődöztettek föl.) Ilik Izabella királyné, nagykoruvá nyilvánítván, nov. 10én a' cortesben letévé a' zsozott esküt az alkotványra, 's mindenütt kitörő jóindulat zajos jeleivel üdvözöltetett. A' Narvaez elleni vétkes merény annyira megriaszta az ellenzék, hogy a' királyné nagykoruvá nyilatkozatása ugy szólán vitakozás nélkül ment véghez a' cortesben. Madridban általános roszalás uralkodik e' merényre nézve, mellynek részeseit mindeddig nem leheté kipuhatójni. Összesen 18 golyó lövetett Narvaez hintójára, segé de azonban még nem halt meg, de életéhez kevés a' remény. Annyi bizonyos, hogy általános zendülés volt készülöben, melly Narvaez halála esetében rögtön kiütött volna, mikép azt a' ministerekhez intéztetett, több névtelen levél bizonyítja. Izabella királyné kikiáltatása nagy ünnepélylyel ment véghez, 's mindenki örömet reményli, hogy valahára már nyugalomnak fog örvendhetni a' boldogtalan Spanyolország. —

Anglia.

(A' nagy eskütszék megállhatónak nyilatkozatá az O'Connell elleni keresetet. Nemours hg. 's hgnő Londonban.) Az előleges tanuvallatások után a' nagy eskütszék csakugyan megállhatónak nyilatkozatá a' kormány keresetét O'Connell ellen, 's így már most a' rendes kis eskütszék elibe fog e' nevezetes pör kerülni. O'Connell illy taktikát szándékozik ez ügyben követni: a' kormány ál-

tal fölhozott tényeket, mennyiben igazak, helybenhagyandja, de a' belölök kivont törvénytelséget 's veszeljes következtetéseket tagadni fogja. Ez által ügyivédi villongássá válik a' főbenjáró pör, és számos fölebbvitel után végre a' felsőház elibe jutand, mi egy évbe is kerülhet, egy év alatt pedig sok lényeges változás történhetik Angliában. Ezenkül a' kormányügyvédet formáságokkal és szóvitákkal fogják fárasztani, 's végre a' dublini eskütt-jegyzéket is annyira ostromlandják ellenvetésikkal, hogy talán nem is fog annak összeállítása sikerülni. A' katolikusok fölszabadításakor is illy sikeres taktikát követett O'Connell. — Nemours hg. 's hgnő Londonba érkeztek, hol rangjokhoz illő tisztelgésekkel fogadtatak. —

Franciaország.

(Krisztina özvegy királyné folyvást utra készül Aumale hg. Romában.) Krisztina özvegy spanyol király. né annyira fölkészült már a' visszaterésre Spanyolországba, hogy mihelyt Narvaeztól az utolsó sürgönyt megkapja, azonnal utra indulhat. — Aumale hg. Romába utazott, hol, mint hírlík, kért fogja a' pápát, hogy a' francia püspököket nagyobb engedékenységre bírja a' kormány iránt a' nevelési rendszerre nézve. — Joinville hg. januárban nagy tengeri utra készül, egész hajócsapattal. Küldetése még nem tudatik, 's csak annyi bizonyos, hogy Toulonból fog indulni. — Lacave-Laplagne pénzügyminister olly súlyosan beteg, hogy a' ministerségből mindenesetre ki kell lépnie. — Franciaország majd valamennyi folyama kiáradt és nagy pusztításokat okozott. —

Oroszország.

(Katonai összevonulás a' görög zavargás miatt.) A' lengyel határszöleken olly hírek keringnek, miszerint a' török határon nemsokára egy orosz csapat vonuland össze, hogy azon esetre, ha a' lázadási mozgalmak Görögországból egyes török tartományokra terjednének, Oroszország hivatásához képest azonnal fegyverrel léphessen közbe. Ha csakugyan e' czélből vonuland török határszöltre az orosz katonaság, ugy a' szállongó híreket a' török birodalmi óhitűek közt messze eláztott összeesküvésről alaptalanoknak nem tekinthetni; az orosz politika pedig választott ösvényén maradand: a' törvényesség védőjének fog látszani, de messze számított léptei egészen más czél felé leendnek irányozva Igen érdekes lenne tudni, mit mondana a' többi hatalmasság Oroszország fegyveres beavatkozására? A' legközelebbi eseményekből ítélve, sok hírnök, sürgöny és követ válto-gatná egymást 's elvégre az orosz mozgalmak mégis jóváhagyatának. E' hó elején Bécsen keresztül egy orosz futár ment Athenébe, Katakazi elmozdítását 's Butenieffhez olly sürgönyöket vivén magával, mik következtében ez Rómát hihetőleg Athennel váltandja fel.

É R T E S Í T Ő.

Gőzhajók járása.

Indulnak: **Pestől Pozsony 's Bécs** felé bezárólag nov. 20aig mindennap; azután minden második, azaz páros napon, nevezetesen nov. 22. 24. 26. 28 's 30. Dec. 2. 4. sat. mig az idő és víz állapotja engedi, 7 órakor regg. **Pestől Zimony és Drenkova** felé nov. 24 's 29kén reggel 6 órakor. Minden akadály- és alkalmatlanság elhárítása végett a' t. cz. utasok méltóztassanak utazási jegyeket indulás-előtti napon váltatni és szinte akkor a' pogyászt is átvételi nyugtatvány mellett a' hivatalban átadni.

Hartleben K. A. könyvárosnál Pesten
(váci-utca 437. sz.)
épen most jelent meg és kapható:

Külföldi Regénytár,

Tizennyolezadik kötet
Hortensia grófnő.
Ára 40 kr. pp.

Galletti János György Auguszt
Egyetemi világismérete

vagy földirati, statistikai és státustörténeti Encyclopaedia 's a' t.
III. Füzet.

Francia- és Németországok földképével.
40 kr. e. p.

NEMZETI KÖNYVTÁR.
II. FÜZET.

Csokonai elegyes költeményei
40 kr. e. p.

Áresőkentési hirdetés.

A' nm. udv. kam. f. é october 31én 39290, szám alatt kelt kegyes rendeleténél fogva a' m. k. építő főigazg. részéről ezennel közhírré tételik, hogy a' szolnoki hidépítésre szükség esítési cserfa szállítása Munkácson f. é dec. 11dikén tartandó áresőkentés alkalmával azon vállalkozónak fog engedtetni, ki az a' lantabb, mérték szerint kijelelt, építési fát egészen ép és minden hibától ment törzsökökben a' legjutányosabb áron egész az építéshelyig Szolnokra szállítani ajánl:ozik.

Ez okbul mind azon erdőtulajdonosok, faárusok és egyéb szállítványvállalkozók, kik az említett építési fa kezelését elvállalni hajlandók és egyszersmind az 5 petes bántpénzt 520 pgóftban áresőkentés előtt letenni képesek, melly a' vállalkozónak a' leteendő kétszemes biztosítéki összegbe fog beszámíttatni, melly biztosíték azonban a' kötelezvények felsőbb helyről elkövetkezendő helyeslése után, kamatozható statuspapírok, v. házakra, földekre 's b. szoló 's törvényes alakba öltött bejegyzési oklevelek beadása által megváltható leszen, f. é. dec. 11re Munkácson a' k. sóhiv. épületbe megjelenni kéretnek. A' szállítandó építési fa következő darabokból áll:

1) ¹³/₁₆ hüvelykes durván, azonban négyszögüen megfaragott, vagy kerek kisebb átmérőjében 17 hüvelyknyi erős tölgyfa.

2 törzsök, mindenik 5 öl hosszú
9) — — — 4 — —

2) ¹³/₁₃ hüvelykes durván faragott négyszögü, vagy kisebb átmérőjében 15 hüvelyket érő tölgyfa.

45 törzsök, mindenik 10⁰—3' hosszú
162 — — — 10⁰—0' —
99 — — — 7⁰—4' —
9 — — — 6⁰—0' —
4 — — — 5⁰—0' —
27 — — — 4⁰—2' —
81 — — — 4⁰—0' —

3) ⁷/₂ hüvelyknyi durván faragott négyszögü, vagy kisebb átmérőjében 9 hüvelyknyi tölgyfa.

360 törzsök, mindenik 7⁰—4' hosszú
95 — — — 6⁰—0' —
16 — — — 5⁰—0' —

Határidőnek, mellyre a' fenkitett fa helyre szállítandó leszen, a' köv. 1844. é. sept. utolsó napja állapittatik meg ugyan, a' törzsökök vágásának azonban még e' tél folytában mulhatlanul meg kell történnie.

A' kötelezvényi föltételek, valamint a' kikiáltási ár, a' m. k. építő főigazg. Budán, v. a' k. sóhivatalnál Munkácson naponta megtekinthetők.

Azon esethben, ha a' végigéreti ár a' kikiáltási árt felül nem haladja további ajánlatok nem fogadtatnak el. A' m. kir. építő főigazg. által, Budán nov. 9. 1843.